

VOORBLAD RAADSVORSTEL

ONDERWERP

Deelname aan experiment met een nieuw stembiljet.

BESLISPUNTEN

1. In te stemmen met deelname aan het experiment met een nieuw stembiljet bij de gemeenteraadsverkiezing van 18 maart 2026.

ARGUMENTEN, RISICO'S EN KANTTEKENINGEN

Argumenten:

1. *Het nieuwe stembiljet is duidelijker voor de kiezer.*
2. *Het nieuwe stembiljet verhoogt de toegankelijkheid tot het stemproces voor mensen met een beperking.*
3. *Het nieuwe stembiljet stimuleert het uitbrengen van voorkeurstemmen.*
4. *Het nieuwe stembiljet vermindert de kans op telfouten.*
5. *Het nieuwe stembiljet verkort de tijdsduur van het telproces op de verkiezingsavond.*
6. *Vernieuwing van het kiesproces werkt opkomst verhogend.*

Kanttekeningen:

1. *Op het nieuwe stembiljet worden de namen van de partijen en kandidaten op een andere manier weergegeven.*

RAADSVOORSTEL

AANLEIDING

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft gevraagd om bij de gemeenteraadsverkiezing van 18 maart 2026 deel te nemen aan het experiment met een nieuw stembiljet. Het besluit om al dan niet deel te nemen aan het experiment moet worden genomen door de gemeenteraad.

Het huidige stembiljet is groot en lastig in gebruik. Het ministerie heeft een kleiner stembiljet ontwikkeld. Het nieuwe stembiljet is in vijf gemeenten getest tijdens de Europees Parlementsverkiezing in 2024. Voor de gemeenteraadsverkiezing op 18 maart 2026 wil de minister het experiment met vijf grote(re) gemeenten uitbreiden naar 10 deelnemende gemeenten.

Op het huidige stembiljet zijn alle partijen en de namen van de kandidaten weergegeven. Op het nieuwe stembiljet (A3 formaat) staan op de bovenste helft de namen en logo's van de partijen en op de onderste helft de nummers van de te kiezen kandidaten. De namen van de kandidaten vindt de kiezer in een apart overzicht dat in elk stemhokje ligt en in elk stemlokaal hangt. De kiezer maakt een keuze door het stemvakje van een partij en vervolgens een stemvakje van een kandidaatsnummer van die partij rood te maken. Als de kiezer alleen het stemvakje van de partij rood maakt is dit ook een geldige stem, hij gaat dan naar de lijsttrekker van die partij.

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is voorstander van het nieuwe stembiljet. Zij wil graag dat dit landelijk ingevoerd gaat worden voor alle verkiezingen.

DOELSTELLING

Verbeteren kiesproces en vergroten betrokkenheid van de stemgerechtigden bij de verkiezing van de leden van de gemeenteraad.

ARGUMENTATIE

1. Het nieuwe stembiljet is duidelijker voor de kiezer.

De evaluatie van het eerste experiment, zoals gehouden bij de verkiezingen voor de leden van het Europees Parlement in 2024, leert dat kiezers van alle leeftijden en opleidingsniveaus positief zijn over het stemmen met het nieuwe stembiljet. De kiezers in de vijf experimenteer gemeenten hebben aangegeven het nieuwe stembiljet beter leesbaar en beter hanterbaar te vinden.

2. Het nieuwe stembiljet verhoogt de toegankelijkheid tot het stemproces voor mensen met een beperking.

Door gebruik te maken van het nieuwe, makkelijk uit- en invouwbare, stembiljet wordt de drempel voor mensen met een fysieke handicap verlaagd om zelfstandig hun stem uit te brengen. Doordat op het nieuwe stembiljet gebruik wordt gemaakt van de logo's van de deelnemende politieke partijen wordt het kiesproces voor laaggeletterden vereenvoudigd. Visueel beperkte kiezers hebben, bij het in 2024 uitgevoerde experiment, aangegeven dat de vindbaarheid van de in te kleuren vakjes beter is ten opzichte van het oude stembiljet. Ook het afluisteren van de audiobox door visueel beperkte kiezers wordt versneld.

RAADSVOORSTEL

3. Het nieuwe stembiljet stimuleert het uitbrengen van voorkeurstemmen.

In de vijf experimenteergemeenten kregen meer kandidaten een voorkeurstem dan in gemeenten met het oude stembiljet. Naar verwachting komt dat door de extra aandacht voor het kiezen van kandidaten. In de communicatie voorafgaand aan de stemming wordt telkens de zin herhaald: Kies één partij en kies één kandidaat van die partij.

Alphen aan den Rijn, zijnde een van de vijf experimentgemeenten in 2024, is erg tevreden over het nieuwe stembiljet. Hun evaluatie laat zien dat kiezers thuis het overzicht van kandidaten al hadden bekeken. Zo wisten kiezers makkelijk het nummer van de kandidaat te vinden in het stemhokje. In het stemhokje kunnen kiezers nog een keer het overzicht van kandidaten bekijken en het juiste nummer erbij zoeken.

Doordat het experiment in maart 2026 vooraf zal worden gegaan door een uitgebreide, door het ministerie ondersteunde, publiekscampagne wordt de mogelijkheid om een voorkeurstem uit te brengen met meer nadruk onder de aandacht gebracht dan bij het oude stembiljet.

4. Het nieuwe stembiljet vermindert de kans op telfouten.

De invoering van de wet Nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen (Npvv) heeft onder meer tot doel fouten die gemaakt zijn in het telproces eerder op te sporen en te herstellen. De evaluatie van het in 2024 uitgevoerde experiment laat zien dat het nieuwe stembiljet het tellen gemakkelijker maakt. Fouten in de telling kunnen zo worden voorkomen, wat de kans op hertellingen vermindert. Zeker bij een verkiezing voor de leden van de gemeenteraad, waarbij de marges voor het toekennen van een (rest)zetel zeer gering zijn, moet kunnen worden uitgegaan van een foutloos telproces. Minder hertellingen draagt bij aan een toenemend vertrouwen van de kiezers en raadsleden in de uitslag en het stemproces.

5. Het nieuwe stembiljet verkort de tijdsduur van het telproces op de verkiezingsavond.

In de evaluatie van het experiment in 2024 geven de stembureauleden aan dat zij enthousiast zijn over het nieuwe stembiljet. Stembureauleden vinden het tellen gemakkelijker dan met het oude stembiljet. Het is sneller om de kleinere stembiljetten open te vouwen. Doordat het biljet kleiner is neemt het ook minder ruimte in. Dat maakt het sorteren en tellen overzichtelijker en minder tijdrovend. Door gebruik te maken van het nieuwe stembiljet zullen de uitslagen van de 55 Westlandse stembureaus op de uitslagenavond eerder kunnen worden gepresenteerd.

6. Vernieuwing van het kiesproces werkt opkomst verhogend.

Door de uitgebreide publiciteitscampagne rondom het nieuwe stembiljet wordt de aandacht voor de gemeenteraadsverkiezing vergroot, wat opkomst verhogend werkt. Het landelijke opkomstpercentage onder jongeren ligt doorgaans lager in verhouding tot de oudere kiezers. De introductie van een nieuw stembiljet kan de gemeenteraadsverkiezing bij jongeren extra onder de aandacht brengen door de nadruk te leggen op het eigentijdse karakter. Nieuwsgierigheid naar het nieuwe stembiljet kan de kiezer prikkelen om een stem uit te brengen.

RAADSVORSTEL

Kanttekeningen

1. Op het nieuwe stembiljet worden de namen van de partijen en kandidaten op een andere manier weergegeven.

Een nieuw stembiljet kan tot verwarring leiden bij kiezers, wat kan leiden tot een toename van het aantal verkeerd uitgebrachte stemmen

Bij de verkiezing voor de leden van het Europees Parlement lag het percentage uitgebrachte ongeldige stemmen in de experimenteergemeenten 0,58% hoger dan in de rest van Nederland. Stemmen waren ongeldig om redenen die ook voor het normale stembiljet gelden.

Daarnaast is het verschil verklaarbaar doordat de kiezer een nummer van een kandidaat inkleurde dat hoger was dan het totaal aantal kandidaten voor deze partij.

Onder de tijdelijke Wet experiment nieuw stembiljet gaan daarentegen stemmen die alleen op een partij zijn uitgebracht – zonder keus voor een kandidaat – niet verloren. De stem gaat dan naar de lijsttrekker van de partij.

Door hier in de communicatiecampagne speciale aandacht aan te geven verwacht het ministerie dat het aantal verkeerd uitgebrachte stemmen zal afnemen.

FINANCIËN

De meerkosten verbonden aan deelname aan het experiment nieuw stembiljet worden geheel gedragen door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

COMMUNICATIEPARAGRAAF

De nieuwe lay-out van het kleinere stembiljet stimuleert kiezers om ook een keuze te maken voor een specifieke kandidaat (voorkeursstem). Hiermee kunnen kandidaten die lager op de lijst staan toch een zetel behalen als ze genoeg stemmen krijgen. Daarnaast wordt door het kleinere stembiljet de kans op het maken van fouten bij het tellen van de stemmen minder.

Bij het experiment nieuwe stembiljet is het van belang om Westlanders hier tijdig en duidelijk in mee te nemen. De verandering moet voor iedere doelgroep te begrijpen zijn. In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen wordt een communicatiecampagne uitgevoerd. Deze gaat dan in op de nieuwe stembiljetten. Daarnaast zal worden ingezet op het stimuleren om te gaan stemmen.

EXTERN OVERLEG

Over dit experiment vindt overleg plaats met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

VERVOLGTRAJECT

Na instemming van de gemeenteraad zal de minister van BZK hiervan op de hoogte worden gesteld. De minister zal de gemeente daarna formeel aanwijzen als experimentgemeente.

RAADSVOORSTEL

Burgemeester en wethouders van Westland,
de secretaris, de burgemeester,

M.L.M. Weerts

B.R. Arends

